

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, awgust 1999
lětnik 49

8

Bože słowo za nas

Před wjele lětami čitach w starym powědančku scěhowace: Přecelej běštaj pěši po puću a so při tym wo tym a tamnym rozmołwještaj. Nado bo jedyn z njeju druhemu praješe: Hlej, tam zady leći woł w powětrje. Druhi tam pohlada a ničo njewidžeše, štož tež sobupućowacemu praji. Tutón pak so směješe a wotmołwi: To bě tola jenož žort. Woły tola lětać njemóžeja, kaž sam wěš. Na to dósta wón scěhowacu wotmoł-

wu: Ja bych skerje za móžno měł, zo woły lětaja, hač zo ty njewěrnosc prajiš.

Wězo móže so nětko prajić, zo bě to njewinowaty žort, kotryž nikomu nješkodži. Čehodla jón potom z našim hronom do zwiska přinjesu? Jezus Chrystus wupraji w našim hronje, zo naše słowa runje telko waža kaž naše skutki. A to tež za naše njewažne słowa plaći. Hdyž sebi naše hrono hišće jónu přečítamy, potom zwěsćimy, zo

Jezus tu njerěči wo złych słowach, ale wo njewužitnych; to rěka wo słowach, kiž žadyn wužitk njepřinjesu. A kelko njewužitneho bledźenja mjez nami njeje! Kak prózdne su husto naše słowa, bjez lubosće k druhemu a tež bjez wěrnosće. Kak husto su naše słowa jenož znamjenja našeje hordosće. K temu tajke njewužitne słowa husto tež hišće wulku škodu načinja.

Hdyž naše słowa swědo-

miće wotwažujemy, wo druhich to najlěpše rěčimy a wěmy w prawym času mjelčec, potom druhim a nam wjele wušparanja zalutujemy; haj, druhemu samo pomhamy.

Tak nam naše hrono praji: Kedźbujće na swoje słowa. Słowa, kotrež nikomu ničo njepomhaja a k ničemu wužitne njesu, škodža druhim a tež nam.

Přečož: Mamy so jónu před Bohom tež za naše słowa zamołwjeć. **S. Albert**

„Pój, wutroba, a wjesel so ...“

Přenje sady tuteho woblubowaneho kěrluška P. Gerhardta zdadža so być kaž přeprašenje a hesło za pućowarjow lětušeho serbskeho busa. Smědžachmy so džě znova wjeselić „na darach Boha swójeho w lubym lětnim času“. Cyły dzeń bě jeho wěčnemu słowu a krasnej přirodže wěnowany.

Po přečelnym witanju ze starými znatými podachmy so w rańšich hodžinach 13.6. na puć. Nawoda wuprawy bě znova br. Handrij Wirth. Wón měješe so tež tónkróć po wupruwowanym hesle, zo pućowacy jenož to widzi, wo čimž něšto wě. Tuž nas po puću na wšě zajimawosće stajnje wěcywustojnje skedźbni. Tak buštej nam Hodžij a Biskopicy wažnej stawizniskej zapřijeći. A zo maja Drježdžany tež Wětrowsku a Njeswačansku dróhu, dawno wšěm znate njebě.

Slaby wobchad na njezdělskim ranju dopomha, zo do-

jědžechmy dypkownje do Coswiga. Tam nas před starej cyrkwju někotři Drježdžanscy Serbja přečelnje witaču. Swoje předowanje zložić serbski superintendent Albert na Jezusowe přirunanje wo kralu, kiž swojemu synej kwas wuhotuje (Mat. 22). Předar na to pokaza, zo tehdy kaž tež džensa Bóh swój lud woła a přeprašuje, hačkuli smy hrěšnicy na Božej woli, jeho stwórbje a čłowjekach. Zamołwamy so často z druhimi winowatosćemi, hdžež měła lubosć k Bohu na přenim městnje stać. Často wobhladujemy tež swoje přeńdženja za snadne. Tak móže naše zadźerženje być z přičinu, zo tež druzi jeho přeprašenje njesćěhujaja. A tola wón nas bjez wuměnjenjow přiwozmje.

Po kemšach nam wosadny kantor bohate stawizny cyrkwy a jeje wuhotowanje rozložić. Lětoličba nad niskim zachodom do džensnišeho

Připoldniša přestawka na cyrkwiskim dnju we Wochozach
Foto: Bigonowa

wo jeje natwarje lěta 1447 swědči. Džakowano woporniwosći wosadnych a spēchowanskim srědkam so hižo 20 lět ponowja a porjedža. Při tym so swěru na to kedźbujaja, zo so jeje stary stawizniski raz a wuhotowanje zachowatej. Zwoni so dale z pomocu powjaza. Pišćeje pochadžeja najskerje hišće z do Bachoweje doby. Hraće na nich žada sebi wosebite kmanosće. Wumělsce bohaće po-

molowany wjerch a scěny předstajaja šeroko bibliske stawizny. Je to znate wuhotowanje Božich domow z časa, hdyž prosty lud hišće čitać a pisać njezamó. Nimo toho chowa so tam mnoho rězbowaných starožitnych drohočinkow z doreformaciskeho časa, kaž wołtar a wšelake postawy.

Na to podachmy so do starodawneho biskopskeho města Mišno. Hordže so ↵

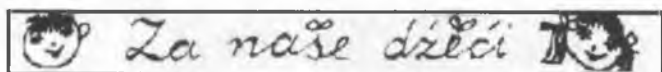
jeho cyrkej a hród nad Łobjom pozběhujetej. Kejžor Ota I. (912-973) založi tu biskopstwo na narańšej hranicy romskeho mócnarstwa. Mnoho dobow je tuta něhdyša twjerdźizna přetrała. Kóždy je tu swoje slědy zawostajila. Po přewinjenju poslednjeje so tam znowa wjele přeměnja. Historiski raz twarjenjow ma so zaso sylnišo jewić a zdobom maja so kubłanske wuměnjnja za tu wuknjacych džensnišim poměram přiměric. Róčnica 50lětného založenja Ewangelskeje akademije ma so na lětušim reformaciskim swjedenju dostojnje woswjećic. Je to wažne ewangelske kubłanišćo, kiž chce z kónctydzenskimi zarjadowanjemi bjez wuměnjnjow kóždemu zajimowanemu k pomocy byc, kiž pyta wotmołwy na prašenja džensnišeho časa.

Derje bě, zo wopytachmy tež bliske wustawy krajneje cyrkwyje w Moritzburgu. Po slódnym wobjedze w tamnišej starowni předstaji nawoda wustawow farar Drechler wuznam, nadawki a džěławosć tuteho wažneho ewangelskeho kubłanišća. Rozwučuje so tam wosebje dorost cyrkwinskih sobudželačerjow. Šěroke rozpołoženje jednotliwych domow a poměrnje čicha, tróšku za-

njesena krajina skićitej přidatnje dobre wuknjenske wuměnjnja za wšěch tu studowacych. Z dobrym kofejom a tykancom posylnjeni zaspěwachmy w starowni naše rjane serbske ludowe spěwy. Štó wě, hač su tamniše murje tajke zynki hižo hdy zastyšeli.

Na wječornej nutnosći w Połčničanskej cyrkwi zaběraše so sup. Albert na zakładze Mat. 11 z načasnej sprócnotu w čłowječeje zhromadnosći. Hdyž so wo přewzace nadawkow a zamołwitosće jedna, měnimy často, zo měli to druzy činić. Chrystus pak chce nas do služby wzać, zo bychmy Božu lubosć dale dawali. Z drobných kapkow móže wulka móc nastać, hdyž kóždy něšto čini. Po tym wosadny farar Meier wo wosadze a krasnje ponowjenej cyrkwi rozprawješe. Chowa so tam tež drohotna biblioteka starych nabožnych knihow. Wosadni z Njeswaćidla witachu so tam po wjele lětach znowa z kantor Fehrec mandželskimaj, kiž staj Njeswaćanskej wosadze wot lěta 1967 do 1981 z příkladnej swěru služiloj.

Poľni džakownosće za wšo widžane a slyšane kaž tež za zbožowny nawrót so nawječor w Budyšinje rozžohnowachmy. **A. Grofa**

Lube džěci!

Ježus staji prašenje, na kotraž dyrbjachu připoslucharjo wotmołwić.

Muž měješe dweju synow. Jednemu rjekny: Dži a džělaj džensa we winicy. Najprjedy praji syn ně. Pozdžišo pak sej to přemysli a džěše dželać.

Nan wobroci so na druheho syna a kazaše jemu hić do winicy, zo by tam džělal. Haj, wotmołwi syn. Wón pak njeńdžeše. Kotry z wobeju synow je wolu nana spjelniť?

Tute bibliske přirunanje stej polo swjateho Mateja

21, 28-31 a zawěsće móžeće na prašenje hižo nětko wotmołwić.

Mać abo nan da wam nadawk a wy prajiće haj, haj, ale bórže je wšitko zabyte. Abo wy rjeknjeće: Ně, nětko nic, nimam lošt. Potom pak sej přemysliće a tola nadawk spjelniće.

My wšitcy, hač džěci abo dorosćeni, dyrbimy sej stajnje znowa přemyslić, kak husto my bjez přemyslenja a njesprawnje haj abo ně prajimy. Spytajmy, k našemu haj abo ně stać. **G. Gruhlowa**

Wotkryće wopomnjenskeje tafle za Bogumiła Šwjelu

Foto: Bigonowa

Wikarjow na wopyće

Přeni tydzeń meje přebywachu w Poršicach a Budyšiniku třinaćo wikarjow a docentaj z Lipsčanskeho předarskeho seminara. Słyša k wikariatej, zo maja přichodni fararjow tydzeń přebywać we wjesnych wosadach, zo bychu zeznali žiwjenje a problemy na wsach. Jenož někotrym z tutech třinaćoch bě wjesne žiwjenje znate. Móžno pak je, zo někotři z nich hižo bórže přewzaja službu w sakskej wjesnej wosadze.

Na přenim rozmołwnym wječorku w Poršiskej wosadneje žurli dóńdže po předstajenju přitomnych k čilej diskusiji. Rěčeše so wo ratarstwe něhdy a nětk, wo rozdžělach žiwjenja na wsy a w měsće a wo cyrkwinskih naležnosćach.

Nazajtra podachu so hosćo do wokoliny. Wopytachu Hatterec młyn we Wósporku, samostatneho bura Simmi-

ga we Wichowach, Agrar-AG w Přiwicach a sydło biosferoweho rezerwata w Stróži. Dzeń pozdžišo zeznachu Ochranow a štwórty dzeń rozdžělachu so na sydow wokolnych wosadow. Tam zakónči so dzeń z rozmołwu, nawjedowaneje wot wikarow. Přeprošenje na wječorku w Poršicach bě 30 wosadnych scěhowało.

W sakskej krajnej cyrkwi je tuchwilu za 14 kandidatow duchownstwa jenož 10 městnow swobodnych. Štyrjo dyrbja scerpnje čakać, doniž smědža po dołhim čěžkim studiju swoje powołanje wukonjeć. Zo studij teologije njeje lochki, wuchadža hižo z ličbow. Z třicećoch, kiž studij zahajichu, zložichu jenož štyrnaćo kónčne pruwowanja. Přejemy jim radosć při wozjewjenju ewangelija a wosady, kiž jich podpěruja.

Kurt Latka

Čitarjo pisaja

Při składnosći lětušeho Serbskeho cyrkwinskeho dnja, kiž wotmě so we Wochožanskej wosadze, sprosředkuju wjelečesćenemu knjezej superintendentej, wšitkim serbskim duchownym, wšitkim lubym ewangelskim Serbam

a tež hosćom z wukraja z cyteje wutroby nanajlěpše postrowy a přeća w svojim wosobinskim mjenje a tež cyteho Towarzystwa pólsko-serbołuzyckiego (z Wařawy, Wrocławja a Poznanja)

dr. Zbigniew Gajewski

Serbski cyrkwinski dzeń w holanskimaj wjeskomaj 26. a 27. smažnika 1999

Zahajenje 53. Serbskeho cyrkwinskeho dnja dožiwichmy lětsa w rjanej drjewjanej cyrkwičce w Sprjowjach. Farar Jan Malink powita wšěch kemšerjow zbliska a zdaloka a wosebje hosći z domjaceje Wochožanskeje wosady. Po kěrļušu „Knjeza chwal, duša“ zwurazni fararka Christa Schröder z wutrobnymi słowami swoje wjeselo, zo so Serbski cyrkwinski dzeń lětsa w jeje wosadže wotměwa. Zdobom poda někotre informacije wo Sprjowjach, tak zhonichmy, zo přisluša 35 wot 50 tam bydlačych Wochožanskej ewangeliskej wosadže, kotraž wobsteji z třoch wšow. Suto Wochozy, Hamor a Sprjowje – wjeski w bjezposrědnym susostwje wuhloweje jamy.

Dr. Marija Měrcinowa ze Serbskeho instituta rozkládže nam potom twarske wašnje Sprjowjanskeje kapalki. Kładžita cyrkej nasta w 16. lětstotku a bu 1780 znowa natwarjena. Kaž něhdy cyła wjeska buchu chójnowe hrjady kapalki ze sekeru a nic z piłu wobdžěłane. Wokna maja horbikatu škleńcu (Butzenscheibe). Drjewjany wołtar – pochadžacy hišće z do-reformaciskeho časa – zapřija hlownu postavu swj. Měrcina a postawy swj. Borbory, swj. Katyrny, swj. Šćěpana a prawdžepodobnje swj. Ławrjencja.

1945 je so cyrkej přez detonaciju nimale spowaliła. Wona dósta nowy fundament z cyhelow a zwón jedneje stareje łódže.

Za kapalku je kěrchow, na kotrymž je Měrcin Nowak-Njehorński 1923 někotre drjewjane křiže rysował.

W kofejowej přestawce zeznachmy Sprjowjansku korčmarku, kotraž so z nami běžnje serbsce rozmołwješe.

Po slódnym tykancu nawróčichmy so do drjewjanej cyrkwički a slyšachmy pře-

dnošk Güntera Wjenka z Drěwcow „Łužiska brunica – kak dale?“ Z materialijemi wot LAUBAG spřistupni nam problematiku wudobywanja wuhla we Łužicy jara nazornje. Předstaji komplikowanu techniku a hoberseke rozměry Wochožanskeje jamy, kotraž je najwjetša wuhlowa jama Němskeje. Günter Wjenk pokaza tež na třěbnosć a móžnosće rekultiwěrowanja wudobywanskeho teritorija. Problem za nas Serbow je přeco zaso wotbagrowanje wšow, a tež Wochožanska jama je serbsku wjes Čelno a džěle Miłoraza a Wochoz spóžrěła.

Farar Jan Malink so na kóncu wutrobnje za zajimawy přednošk pola knjeza Wjenka podžakowa a pokaza na sylny kontrast mjez modernej techniku, kotraž wuži-

waše so za přednošk, a starodawnej drjewjanej kapalku, w kotrejž přednošk slyšachmy.

Po kěrļušu „Swětly dzeń nas wopušća“ a modlitwje so na dompuć podachmy, so hižo wjeselo, zo na druhi dzeń znowa lužisku holu wuhladamy. Njedzělu dopoždnja nam slóńčko swěćeše, jako do susodnych Wochoz dojědžechmy. Z třoch ewangeliskich krajnych cyrkwjow a tež z katolskich kónčin běchu wěrwiwi Serbja přichwatali, mjez nimi žony a holcy w pyšnych serbskich drastach.

Slepjanske kantorki swjedzenske kemše zahajichu. Superintendent Albert wšěch wutrobnje na cyrkwinski dzeń w runje wobnowjenej Wochožanskej cyrkwi powita. Wón mješe tež liturgiju kemšow z Božim wotkaza-

njom. Na hrono cyrkwinskeho dnja „Kóždy njech njese druhého wobćežnosć“ předowaše farar Malink a namołwi kemšerjow, brěmjo druhého njesc a swjeho blišeho kaž sebjě samoho lubować. W tutym zwisku rozloži, čehodla mamy wobćežnosće druhého njesc, kajke wone su a kak mamy z nimi wobchadzeć. Wuzběhny při tym wosebje třěbnosć, so za dobro wšěch Serbow zasadžować. A to tež w zmyle Bogumiła Šwjela, kotryž je před 90 lětami we Wochozach fararil, zrozumjenje za cyły serbski lud měł a za njón skutkował.

Wo džěćace kemše postarašej so swěru Lubina a Jadowiga Malinkec.

Po kemšach powita nas předsyda Serbskeho ewangeliskeho towarstwa Měrcin Wirth a přizamknjuchy so postrowy našich hosći z tu- a wukraja.

We Wochožanskej narěči postrowi wšěch Edit Mětowa, kotraž bě sebi sama Wochožansku narodnu drastu zešila a tež dalších k tomu pohonjowala. Po wobjedže w Balkec hosćencu předstaji nam Inga Nowakowa wšelake warianty Wochožanskeje drasty jara nadrobnje. Zdobom zaslyšachmy serbske spěwy a hrónčka wot pěstowarskich džěći z Noweho Města, kotraž so wšěm jara spodobachu. Wězo sej tež lětsa tajke štučki kaž „Hanka, budž wjesoła“ a „Z dychom swjatoch Jana“ zaspěwachmy a sej k tomu slódnym tykancu a kofej slódzec dachmy. Na tutym městnje slyša wosadnym wutrobnym džak za wšu prócu.

Popoždnu wotkry so při cyrkwi swjatočnje wopomnjenka tafla za Bogumiła Šwjela, kotryž běše tu wot lěta 1908 do 1913 z fararjom. Wo jeho žiwjenju a skutkowanju, wosebje we ↵

Superintendentej Wirthej so sobotu w Sprjowjach k jeho 88. narodninam gratulowaše Foto: Bignonowa

Swjedźenske kemše we Wochozach Foće: Maćij

Wochožanskej wosadze, powědaše po tym w cyrkwi Manfred Laduš, kotrehož wowka a džed we Wochozach bydleštaj. Jako Bogumił Šwjela w Mužakowskej holi swoje farske městno nastupi, běše wosada hišće nimale serbska. 1910 wutwori wón tu Serbske towarstwo a přeslědži Wochožanski dialekt.

Hanelora Balkowa z Wochoz přinješe na kónčnu zhromadźiznu žadnostku do cyrkwy – a to wopismo w serbskej rěči z lěta 1910 za konfirmandku Marju Mrózec z podpismom fararja Šwjela.

Łazowska folklorna skupina wobruhi kónčnu zhromadźiznu z přewažnje serbskimi spěwami.

Sčasom k cyrkwinskemu dnjej móžeše zastupjerka na-

kladnistwa Marka Maćijowa zestajerke 43. čisla Serbskeje poezije Trudli Malinkowej

teksty Jana Kiliana přepodać. Tež Ruta Thiemannowa ze Smolerjec kniharnje měješe nowostku we Wochozach sobu na předań.

53. Serbski cyrkwinski džed zakónčichmy ze zeserbsćenym kěrlušom Jana Kiliána „Pój, wutroba, a wjesel so na darach Boha swojeho“.

Hosćičelski Boži dom we Wochozach, za kotryž položichu lěta 1748 zakładny kamjeń, běše wjace hač dwaj lětstotkaj zetkanišćo serbskich ewangelskich wěrnych. Na to dopominaja serbske hrónčka na łubi a nad zachodom w starých šwabachskich pismikach kaž

„Hnada a prawda je pschez Jesom Khrysta ƚo stala“. Tež hdyž njebydli we lužiskej holi džensa hižo telko Serbow kaž před polsta lětami, je so nam we Wochožanskej wosadze jara spodobalo a smy tójšto noweho nazhonili. Džak słuša wosadneje fararce Schröder, kotraž pokaza wulki zajim za Serbow, prajo, zo rady serbskej rěči připošluha, hačrunjež ju bohužel nje wobknježi. Wutrobny džak wosebje Měrcinej Wirthej, kotryž měješe hłownu organizaciju cyrkwinskeho dnja na starosci, a wšěm dalšim pomocnikam.

Měrana Cušcyna

Serbowki we Wochožanskej drasće

Z wosadneje chroniki Budyšinka

Wosadni duchowni su znaći z lěta 1600. Nětčiši farar Sureck je 33. na dołhej lisćinje. Dokelž je wosada mała, słušeše do chudych wosadow. Kóždy farar so prócowaše wo přidatne tolerje wot knjejestwa, něšto podpěry plaćeše tež cyrkwinska wyšnosť. Tak je bjez džiwa, zo tři fararjo hižo po jednym léce na lěpje plaćenu faru woteńdžechu. Bě pak tež fararjow, kiž słužachu wosadze swěrnje přez lětdžesatki. Do nich słušeja přeni naspomjeny farar Jakub Rascius (1600-1620), Křescan Leonhard (1704-

1742) a Hadam Bohachwał Šerach (1748-1773).

Farar Šerach měješe w sydmlětnej wójnje čežke časy přetrać. Chronika rozprawja wo wurubjenjach a čwělowanjach. Šerach bě wuznamny spisowaćel a wudawaćel serbskich pobožnych knihow. Je tež serbske spěwarske zestajał. Sławu žnjeješe za swoje spisy wo pčolarstwie.

30 lět słužeše wosadze Křescan Jakub Klin (1779-1809). Jeho naslědnik bě jeho syn Samuel Pomhajbóh (1809-1836). Dołhi čas skutkowaštaj tu tež Awgust Hau-

bold (1848-1873) a Kurt Handrik (1927-1954). Handrik bě farar w Poršicach a je Budyšink jako sotrowsku wosadu sobu zastarował. Tosame plaći za fararja Poetzscha (1955-1990).

Wot lěta 1631 do 1658, potajkim hišće po skónčenju 30lětneje wójny, bě wosada bjez fararja. 1658 zapokaza so Křescan Küffner, wosta pak jenož jedne léto.

Dale pisa chronika: Zdawna sem swjeća so kemše w serbskej a němskej rěči. Wosadnych z Přiwćic a Budyšinka je dohromady 400. Něm-

skich knježkow dla běchu hač do lěta 1748 kóždy nje-dželu serbske a němske kemše. Wot lěta 1748 swjeća so němske kemše jenož kóždy druhu njedželu. Němska spowědz je štyri króc wob léto. Němskich wosadnych je 30, němskich kemšerjow 10 do 12. Na wysokich swjatytech dnjach nosy farar nad talarom běty plać (albu).

Tak je chronika swědk dawnych časow. Dawa nam nadžiju, zo wobsteji Chrystusowa wosada tež do přichoda a zo nas njese přez jeho swjate słowo. **Kurt Latka**

Hród Michała Budarja w Hornjej Hórcce

Prěni pomnik, kotryž postajichu Serbja serbskej wosobinje, steji na kěrchowje při cyrkwi w Budestecach. Lěta 1867 bu wón „Wot džakownych Serbow“ postajeny „Dobroćelej Serbow“, adwokatej a ryčerkublerjej nad Hornjej Hórcu, Michałej Budarjej. Pjenjezy za njón běchu składowali Serbja po cylej Łužicy. Z čim bě sej serbski ryčerkubler tajku česć a džakownosć zaslužil?

Michał Budar narodži so 1713 na ryčerkuble w Hornjej Hórcce. Po studiju w Lipsku wróci so jako prawiznik do domizny a přewza staršiske kubło. Hižo za čas žiwjenja wopokaza so jako dobroćel chudych. Zakitowaše robočanow před sudnistwom bjeztoho zo by sej žadał mzdu. Džak serbskeho luda sej doskónčnje zaslužil ze swojim wotkazanjom.

Dwaceći lět do swojeje smjerće napisa Budar, kiž bě nježenjenc bjez potomnistwa, testament, w kotrymž wotkaza swoje nic njesadne zamóženje serbskej chudźiny. Postaji, zo ma so dań z jeho pjenjez kóždy lěto wuplaćić potrěbnym Serbam, katolskim kaž ewangelskim w Hornjej kaž w Delnjej Łužicy.

Budarjowe přiwuznistwo procesowaše lětadołho pře-

ćiwo wotkazanju, njeměješe pak wuspěcha. Hakle štyri lětdžesatki po jeho smjerći bě załožba dozrjadowana a započata z wuplaćenjom. Praktiske přewjedženje sta so zwjetša přez fary. Duchowni mějachu rozsudzić wo potrěbnosći swojich serbskich wosadnych. Wuzwoleni smědžachu sej raz wob lěto na faru po pjenjezy dóńc.

Budarjowe wotkazanje bě generacijam chudych Serbow pomoc w nuzy. Hakle w našim lětstotku so dobroćelski skutk zniči z inflaciju, kotraž pjenjezy załožby spóžrě.

Hornjohórcanske ryčerkubło

W běhu generacijow wobhospodarichu wšelacy wobsedźerjo Budarjowe ryčerkubło. Njewšedny bě jeho dóńt w minjenych polsta lětach, wo kotrymž rozprawja časowy swědk kněz P. z Hornjeje Hórki: 1945 bě ryčerkubło we wobsydstwje swójby R.-S. Zemská reforma so jeho nje-dótkny, dokelž bě mjeńše hač sto hektarow. Za to pak wukonješe so w polstatych lětach ze zahajenjom prodruštroweje agitacije wulki čisć na kublersku swójbu. 1955 zniči so wulka bróžen přez zapalerstwo, kotrež so ženje njewujasni. Wobsedźer so

1867 za dobroćela Serbow Michała Budarja postajeny pomnik w Budestecach Foće: awtorka

njepoda, ale natwari nowu bróžen. Skónčnje pak hižo njeznese přiběrace šikany a čekny do zapada.

Nětko měrješe so wyšnosć na doma wostatych swójbných. Syna wuzamknychu z wyšeje šule w Budyšinje. Mandželsku zajachu a wotwjezechu do Lipsčanskeje chorownje, hdžež zhoni, zo ma raka. Zo bě diagnoza wumyslana, móžeše džensa hišće žiwa knjeni R.-S. po přewróće wučitać z wotpowědnych aktow, do kotrychž bě tež zapisane, zo ma so „lěkować“ doniž njezemrěje. Z pomocu džowki poradži so jej čekny z chorownje. Taksa dowjeze wobeju – mać jenož w nócnych drastach a domjacy m plašću – z Lipska do Zapadneho Berlina.

Po wuhnaću swójby přewza prodruštwu ryčerkubło. Lětdžesatki wužiwaše bróženje a hród bjeztoho zo by pjenježka inwestowało. Wotpowědny je džensa staw twarjenjow.

1990 přizjewi so syn něhdyšich wobsedźerjow. Ryčerkubło so wróci swójby R.-S., kotraž pak bě sej dawno w zapadze nowu eksistencu natwariła. Ruče předa ryčerkubło přenjemu zajimcej, burskej swójby F. z wokoliny Hornjeje Hórki. Předa jenož twarjenja, pola sej wobchowa a je burej wotnaja.

Njewěsty

přichod hrodu

Nowi wobsedźerjo nastupichu z wulkimi planami. Tři wulke bróženje z hródzemi skičachu dosć městna za ratarstwo we wulkim stilu, a stary hród zdaše so idealny być za korčmu, pensiju a dowol na burskim statoku.

Mjeztym je wosom lět zašlo. Z džělom wot ranja hač do nocy prócuje so swójba F. wo wobstaće. Wobdžěla 80 hektarow, zdžěla swójskich, zdžěla wotnajatych, a žiwi so wot mlokowych pjenjez swojich 80 kruwow. Na bédnym twarskim stawje hródzow a hrodu je so dotal lědma něšto změniło. Bur F. chce počasu inwestować, po tym kaž to srědkki dowoleja. Před lětami je sej dał wobličić trěbne pjenjezy jeniče za saněrowanje hrodu: 2,5 milionow hr. Z prawom bur F. praji, zo so telko tak spěšnje njenahospodari z mlokowych pjenjez.

Hród Michała Budarja steji pod škitom pomnikow. Je přebral lětstotki, wšelakich wobsedźerjow a čas prodruštwa. Džensa hrozy jemu strach dla njedosačacych financielnych srědkow wobsedźerja. Jeli hród spada, wostanje po dobroćelu Serbow jenož pomnik na Budestečanskim kěrchowje.

Trudla Malinkowa

Hród Michała Budarja

Horšč dopomnjenkow nic jenož na Njeswačidło

Njeham a njebudu někajku eložu spisać. Sprěnja wón to trjeba nima a zdruha njeby jemu to zawěrnje lubo było. Chcu jenož trochu w svojich dopomnjenkach ryc, při čimž wšak zadžěwać njemóžu, zo so jeho mjeno husćišo zjewi.

Prěni króć zetkach so z nim swjatki lěta 1946. Wón steješe tehdom na klětce Rakečanskeje cyrkwy a ja sedžach z wowku na cyrkwinej ławce cyle blisko hłowneho zachoda. Wón bě hišće pro forma farar Budyskeje Michałskeje wosady a hakle lěto pozdžišo sta so z Njeswačanskim abo, kaž wón to radšo praješe, Njeswačidlskim fararjom. To běchu moje přenje serbske kemše byle – z Gerhardom Wirthom.

Bórze nazhonich, zo jednaše so pola njeho wo chětro popularneho serbskeho čłowjeka, kotrehož sej runje tež w našej wosadze wažachu. A naša wosada bě džě tež někak jeho wosada, přetož bě so tola w Stróži pola Wulkich Ždžarow narodził. Stróža sluješe a sluje přeco hišće do Rakečanskeje ewangelsko-lutherskeje wosady. Tak je wón po husto zašmjatanym cyrkwiniskim prawje tež Rakečan.

Njemějachmy po wójnje w Rakecach žanoho fararja, kiž serbsce předować dokonješe. Tón bě hakle w lěće 1948 z Hincom Šoftu, rodzenym w Drježdžanach, k nam přišoł. (Jeho mandželska, rodžena Kaplerjec, bě, tehdom hišće njewjesta, z mojej přenjeju wučerku była.)

Tuž je farar z Njeswačidła husćišo ze serbskimi a němskimi kemšemi w Rakecach wupomhał. W Rakecach bydleše tež jeho sotra, wudowa fararja Korle Křižana, hromadže ze swojej tohorunja zwudowjenej dzowku Marju Hermanowej, mojej přenjeju serbskeje wučerku. Do Křižanec domu tam za Křižanec twarskej firmu a Voigtec bli-darnju při dróze do Kamje-

neje sym wěsty čas na přidatne hodžiny matematiki chodžil. Nic wšak, dokelž bě so mi runje tónle předmjet štó wě kak jara lubił, ně, nawopak bě bylo. Naš z Zwickaua pochadžacy wučer Müller, kiž pola Křižanec bydleše, njebě žaneje prócy lutował, ale přewjele njeje ze wšeho wuskočiło. Pjenjezy žane njebjereješe. Wotrunach pak jemu z tym, štož bě mi mać z pincy sobu dała. Na bėrtlk mēcha morchwje wēm so hišće dopomnić, kotryž z rēblowanym wozyčkom z Noweje Wsy do Rakec čahnych, při tym so na morchej, na mać a na matematiku, ale nic na swoju hluposć puzolejo. To pak jenož připódl.

Gerhard Wirth bě potajkim znaty muž a jeho předowanja běchu jadriwe. Tež ło-skočiwym politiskim prašenjam woneho časa njebě so ženje wuwinył. A tych bě wjele! Tež tajcy ludžo kaž naš Nowšanski šewc Mucha, kiž lědma abo docyła kemši njechodžachu, jeho wuchwalowachu. Sčěhowacu epizodku ze šewcoweho erta chcu tu rady zaplesć: Hdyž wón ze svojim kolesom do Rakec jědžeše, založi zwjetša tež pola Peterec Awgusta do „Jägerhofa“ tam blisko Božeho domu. Jako raz tam sedžeše, běše w horcym lětnim času bylo, a swoje piwko cydžeše přijědže nadobo Njeswarski pop z tajkim malkim awtowom, sydny so sobu k nam za blido a da sej piwo přinjesć a je z nami rěčał kaž ja nětkle z tobu. A hdyž bě wupil, mēješe nuznje a praji nam božemje a smaleše dale.“

Haj, nuznje farar Wirth zwjetša mēješe. Wulka bě jeho wosada a swěru swoje stadło zastarowaše, předewšěm swoje serbske, štož wšak druhdy te němske trochu zawidžeše. Wón bě a je Serb z čěłom a dušu, a kóždy to wědžeše a mēješe so po tym mēć, hač so jemu to lubješe abo nic.

Nabožina na serbskej šuli

Po mojej přenjeju zetkance z fararjom Wirthom w lěće 1946 traješe potom pjeć abo šěsć lět. Běchmy na Budyskeje SWŠ zawěrnje mała hromadka hólcow a holcow, kiž na nabožinu chodžachu. Za wjetšinu bě wšak z konfirmaciju cyrkej někak wotbyta a zabyta byla.

Hinak bě to pola našich katolskich šulskich towaršow. Ci Benojo a Měrcinojo a te Zale a Wórše a kaž hišće rěkach, chwatachu swěru na swoje rańše a ducy ze šule založichu hišće raz do serbskeje cyrkwički a so tam nutrnje pomodlichu. Mi poča switać, zo su woni swěrnši a zo pola nich pobožnosť a narodnosť, wězo hač na wuwzaća, hromadu slušatej.

Na tutej šuli, kiž bě tehdom woprawdže narodne kubtanišćo, zetkach so znowa z Wirthom. Wón nam podawaše nabožinu. Běše to dobrowólna naležnosť, a to tež hišće w času, hdyž stalinizm kčěješe a hdyž duchowny, njech ewangelski, njech katolski, kaž cuzy njewitany hósć na šuli poprawom ničo pytać njeměješe.

Džakowano Bohu njetrebachmy swoju nabožinu w někajkej rjadowniskej rumnosći wotmēć, hdžež na nas ze scěny tón wusaty georgiski diktator wudžeraše, nam traš porokuju, zo smy tola hotowi zezadkarjo. Bě džě so wón, byrnjež ze stareho křescanskeho luda pochadzał a něhdy samo teologiju postudowawši, wšeho křescanskeho wzdał, a nic jenož to, wón chcyše cyrkej a wšo křescanstwo najradšo wutupić. Město jeho portreta wišaše tam Handrija Zejlerjowy. Na to wēm so tohodla tak jara dopomnić, dokelž bě nam raz, fararja Wirtha zastupuju, Minakałski Hendrich Bamž wo tym powědał, zo njebě Zejler jenož serbski

basnik był, ale předewšěm tež serbski farar.

Jako běchu mócnarjo w lěće 1952 natwar socializma wobzamknyli, rěkaše na serbskej šuli, zo dyrbjal kóždy zwólniwy być, swoju domiznu tež z brónju w rukomaj zakitować. Nowe towarstwo za sport a techniku bě nastalo, a te wučese hólcow, tola tež holcy třěleć, z motorskimi jězdźić, morsować a što wēm hišće. Nabožina njebě prašana. Haj, znajmjeńša pak so jedyn z našeje horstki na bohóstowstwo hotowaše, přez čož so farar Wirth wjeseleše. Pozdžišo sta so tónle šuler z jeho naslědnikom.

Wuchow pod štomami parka

Ja běch mjeztym hinaše protyki džětał a dyrbjach naposledk spóznać, zo mje wšelacy zańc njemějachu.

Běše nazymu lěta 1959. W Rakecach swjećachu runje kermušu a zaso předowaše na woběmaj Božimaj službomaj farar Wirth z Njeswačidła, nětk pak po smjerći Bukčanskeho Mjerwy nowy serbski superintendent. Po kemšach bě mje na rozmótwu do drastkomory prosył a mi namjetował, pola njeho na superintendenturje z džěłom započec. Jeho sekretarka, při wuzna spisowacela a wučerja Jurja Wjele, bě runje, mi so zda, na dalekubtanje wotešla. Tuž pytaše nuznje serbskeho sobudželačerja. A zo njeby so mi doma – běch džě bjez džěta – wostudziło, při wjeze mi tež bórze knižku serbskeho misionara Jana Awgusta Měrcinka, z kotrejež mējach wšelake wotrězki za Pomhaj Bóh přeložić. To bě potajkim moje přenjeju džěłto bylo, a potom 1. hodownika mjenowaneho lěta nastupich swoju službu w Knjezowej winicy, kaž so tak rjenje praji. Njemějach do toho zdaca, što tam na mnje čaka a zo so móhłrjec zaso z po- ↵

sleńcu trochu do serbskeho nowinarstwa wróćo dóstanu. Džěło na Njeswačanskej farje (stara fara bě so kónc wójny zničila a nětk bě farstwo w prjedawšim diakonaće zaměstnjene) běše wšo druge hač wostudle. Přeni króć mózach nětk tež trochu za kulisy našich wosadow pokuknyć a zwěsćić, zo so cyrkwinske džěło njewobjezuje jenož na jednu hodžinu njedželu dpoždnja.

Dokelž mějach swoju službu stwičku z wuhladom na rjany knježi park z najwšelakorišimi štomami a ptačkami, běch poprawom idyliski wuchow namakał.

Žiwjenje na farje

Trochu mějach te dvěapótleće, kotrejž tam skutkowach, tež wěsty dohlad do žiwjenja na farje. Njeswačanski diakonat bě tajke zastarske twarjenje, žana wupikana a wulizana fara kaž je poněčim tež pola nas tu nachadžeš. We wochěži deleka džěše naprawo do farskeje stwy, hdžež farar nabožinu a pačerje podawaše, nalěwo bě tajke něšto kaž pinca, hdžež fararjec swój sad a swoje škleńcy chowachu. Drjewjane schodženki po schodže horje do přenjeje etaže běchu wjace hač wuteptane. Tež horjeka wšudžom jenož stare špundowanje, kotrež při kóždej kročeli korčeše a smorčeše. Haj, skromne a po džensnišich zasadach njeprějijomne bě tajke farske žiwjenje na wsy pjatnaće lét po wójnje. Tola štóž bě wójnu přetrał a skromny wostał, tón so tež wohladaše do wšeho zbytneho komforta, bjez kotrehož pak džensniši džen hižo njewuńdžeš.

Dobry duch abo dobra duša farskeho domu běše Wirthech mać, kiž džen wote dnja falata po schodže horje, po schodže dele spěchaše, sejleđma wotpočink dowolejo. Něhdže deleka na dworje pódla garažički běše chlěw, hdžež mějach Wirthechy ko-

zu. Tež zahrodka njeběše k wotpočiwanju založena. Wirthech wulkaj synaj Pawoł a Arnošt běštaj hižo z domu a přińdžeštaj jenož hišće hdys a hdys domoj kaž to pola studentow bywa. A Handrij, tón třeci, a dwójnikaj Madlenka a Měrcin chodžachu do šule, a so wě, tež do nabožiny. Mjeńše lětniki rozwučowaše knježna Kunzec. Wona pochadžeše z Hornjeho kraja, štož džě tež jeje dialekt přeradzi. Něhdy běše tež z wučerku w Rakecach byla, po wójnje njesmědžeše hižo do statnych šulow. Nimo njeje tež hišće wosadna sotra Eva z mopedom po wosadže jězdžeše, nic jenož chorych a mrějacych zastarajo, ale tež džěci wuwučuju. Pozdžišo je cyle w mojej bliskosci njedaloko Zwickaua w křescanskej starowni swoje poslednje leta dožiwiła. Rjaneho dnja stejach tež ja w farskej stwě a přede mnu sedžeše črjódka džěci z Njeswačidla, ze Šešowa, z Wbohowa a zwotkel hišće, a te čakachu na swoju hodžinu nabožiny. Čujach so zwoprédka kaž něchtó, kotrehož běchu do wody čisnyli bjeztoho, zo móhł płuwać. Njeswačanske džěci njejsu přeco najpěkniše byle. To wšak njebě džíwa, přichadžachu chětro wučerpane a zmotane po šulskim dpoždnu na faru. Byrnjež steješej tež w Njeswačidle cyrkej a šula jako susodce někak porno sebi, tak steješej tola zwjetša přećiwo sebi. Atmosfera šule z jeje drje serbskim direktorom wuskutkowaše so tež na hodžinu nabožiny. A njeje tónle ateistiski njeđuch woběmaj zeškodził, cyrkwi runje tak kaž šuli? Znamjeńša njeje nikomu tył.

Hdyž měješe Wirthech mać z wulkim domskim a z wulkej swójbu wjele džěła a prócy, tak jich nan překi a podlu po wosadže a po Serbach jězdžeše, najprjedy ze starym dočepakom, pozdžišo z trabančikom. Jako superintendent bě tež wšitkich svojich

serbskich zastojnskich brawow z tajkim wozyčkom zastarał, štož wšak bě jenož z pomocu partnerskeje cyrkwy wot tamneje strony móžno bylo. Samo do dalokeje Bołharskeje dojědže sej Wirthech swójba, wo čimž potom naš superintendent do PomhajBóh swoje zajimawe rozprawy pisaše.

Hinc Šořta

(Pokročowanje slěduje)

Serbja a Europa

18. apryla 1999 mějachmy w Barće wosebite kemše. Předstajichu so pačerske džěci, bě jich šesnaće. Přěčitachu swoje rozprawy, kiž běchu napisali na kubłanskich dnjach konfirmandow w Drježdžanach. Njewoteń-

dže bjez pukotacych wutrobow. Mjeztym su młodostni po konfirmaciji.

Mějachmy pak dalšu wosebitosć na tutech kemšach. Bartbě „mjezynarodny“. Wulkíci so čěšenk w serbskej řeči. Sup. Albert bě za čas němskich kemšow čicho z drastkomory do cyrkwy přišoł. Do toho bě měł kemše w Minakale. Nan křenca a jeho přiwuzni běchu Francozojo. Přeložowanje njebě třebne. Sakrament křćenjacy netrjeba so wujasnić. Tak móža křescenjo wšelakich jazykow so dorozumić a swječić.

Nječ hólčk we wěrje do Boha a k wjeselu swojeju staršeju wotrosće k prawemu europskemu džěsću. Tež w tajkich małych kročalkach rosće zjednočena Europa. A my běchmy přítomni – Bartška wosada z jeje fararjom a serbski superintendent.

I.P.H.

Blidowa modlitwa

Nasyć, Božo, swoje džěci, troštuj zrudne duše w swěci, žohnuj nam, štož k jědži mamy, kiž tu w cuzbi přebywamy, zo by naše smjertne čěto žiwnosć, móc a sylnosć měto, hač ta zbóžna štunda dóńdže, zo na hosćinu so póńdže.

A k temu słuša pó wobjedže džakprajenje:

Z blida džemy nasyćeni,
njech će naša wutroba
njezabudže ženi.
Wupyš nas na Twój kwas,
hewak smjertne džěci
podarmo smy w swěci.

Přispomnjenje: Modlitwa je podata tajka, kajkuž staj nam džěd a wowka ju nawučiloj. Originalnosće dla njezměnych wosebitosće kaž zastarske kóncowki, kiž džensa njejsu wjace z wašnjom. Modlitwu wuspěwachmy na Kubłanskim dnju 1999.

HaTaHa

Powěšće

Budyšin. Wot srjedź junija móže so za křescanske pohrjebje na Tuchorskim a Michalskim kěrchowje město žarowanskeje hale zaso Tuchorska cyrkej wužiwać. Cyrkej bě so před 400 lětami jako pohrjebna cyrkej natwarila. Poslednja žarowanska swjatočnosť bě tam před 26 lětami.

Chwaćicy. We wobtuku swjedźenskeho lěta k stotemu jubilej wobstaća wosady je so 3. julija poswjećil nowy zwón za čětownju.

Hannover. Synoda Ew.-luth. krajneje cyrkwy Hannovera je fararku Margot Käßmann za biskopku tuteje najwjetšeje ewangelskeje krajneje cyrkwy Němskeje wuzwoliła. Wona je po Hamburgskej biskopce Maria Jepsen druha žona w tutym zastojnstwje w ewangelskej cyrkwi Němskeje.

Hrodzišćo. Wjele připóznacza žnjeješe Serbski ludowy ansambl za předstajenje „Serbskeho rekwiema“ Kor-

le Awgusta Kocora pjatk, dnja 14. meje, w Hrodzišćanskej cyrkwi. Publikum wupraji so jara chwalobnje wo Kocorowej hudźbje a wo dobrej kwalifici předstajenja. Na koncert bě přišło něhdźe sydromdžesa serbskich a němskich wopytowarjow z blišeje a dalšeje wokoliny.

Kraków. Wo skutkowanju Serbskeho ewangelskeho towarstwa rozprawja člonka jeho předsydstwa Měrana Cušcyna w mejskim wudaću pólskeho ewangelskeho časopisa „Słowo i Myśl“.

Njehornj. Po wjacelětnym wutwarje je so 19. junija wotewrił Dom Měrcina Nowaka-Njehornského. Muzej předstaja žiwjenje a skutkowanje serbskeho wumělca a spisowacela. Wosebita rumnosť je wěnowana ewangelskim Serbam wuchodnych Budyskich kónčin. Měrcin Nowak-Njehornski, kotryž je so lěta 1900 w tutym domje narodził a lěta 1990 w nim zemřel, je swoje cyłe zamóženje wotkazał serbskemu ludaj. Wobsedźerka domu je Domowina.

Łaz. Pjatk, dnja 2. julija, je so stara šula při wjesnym torhošću wotewriła jako Dom Zejlerja a Smolerja. W nim je wustajeńca wo wobemajwótčincomaj, wo Łazowskich stawiznach a wo wokolnych wsach, kiž su so brunicy dla zhubili. Tu so tohorunja schadźuja Łazowske towarstwa a kulturne skupiny. Z wotewrjenjom domu je so dopjelniło wotkazanje njeboh Jana Pawoła Nagela, kiž bě přeni předsyda spěchowanskeho towarstwa za Dom Zejlerja a Smolerja.

Přeprašujemy

01.08. – 9. niedźela po swiatei Trojicy

10.00 hodź. kemše w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

13.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)

08.08. – 10. niedźela po swiatei Trojicy

11.45 hodź. nutrnosť w rozhlósu (sup. Albert)

14.00 hodź. delnjoserbske kemše w Cerkwicy (předar Frahnaw)

22.08. – 12. niedźela po swiatei Trojicy

10.30 hodź. kemše w Spalach (sup. Albert)

11.45 hodź. nutrnosť w rozhlósu (sup. Albert)

15.00 hodź. wosadne popoždnyje we Łazu (sup. Albert)

28.08. – sobota

15.00 hodź. wosadne popoždnyje w Barće (sup. Albert)

29.08. – 13. niedźela po swiatei Trojicy

11.45 hodź. ekumeniska nutrnosť w rozhlósu (dr. Kilank/sup. Albert)

14.00 hodź. wosadne popoždnyje w Slepom (sup. Albert)

04.09. – sobota

15.00 hodź. wosadne popoždnyje w Drježdžanach (sup. Albert)

05.09. – 14. niedźela po swiatei Trojicy

10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

13.30 hodź. kemše w Budestecach (sup. Albert)

Pomhaj Boh, časopis ewangelskich Serbow; wudawaćel a zamolwity: Serbski wosadny zwjazk, adresa redakcije/Adresse der Redaktion: Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen; Postvertriebsnummer: F 13145; zamolwity redaktor: superintendent Siegfried Albert (tel./fax: 03591/481280); čišć: Lausitzer Druck- und Verlagshaus GmbH/Serbska čišćernja, Hornčerska/Töpferstraße 35, 02625 Budyšin/Bautzen, zhotojenje a rozšěrjenje časopisa Pomhaj Bóh podpěruje Domowina-Verlag GmbH Ludowe nakładnistwo Domowina, Sukelnska/Tuchmacherstraße 27, 02625 Budyšin/Bautzen; Pomhaj Boh wuchadza jónkroč za měsac. Lětny abonement plaći 10 hriwnow. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Nr. 1000 028 450, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00